

PREP NU OOK IN NEDERLAND

SEKS ZONDER CONDOOM EN ZONDER HIV?

DE ELIMINATIE VAN HIV IN NEDERLAND LIJKT WÉÉR EEN STAP DICHTERBIJ GEKOMEN. NA EEN JARENLANGE AANLOOP IS DE AMSTERDAMSE GGD GESTART MET EEN PREP-EXPERIMENT. MAXIMAAL 370 'RISICOMANNEN' SLIKKEN DE KOMENDE JAREN KOSTELOOS EEN PREVENTIEVE PIL. "DIT VERKLEINT DE KANS OP HIV MET ZO'N NEGENTIG PROCENT."

TEKST: MAARTEN DALLINGA
BEELD: HOLLANDSE HOOGTE

De Verenigde Staten experimenteren al langer met PrEP. De 26-jarige Amerikaan **Adam Zebo-ski** (rechts) besloot bijna anderhalf jaar geleden met PrEP te beginnen. Na zestien maanden pillen slikken is hij erg tevreden over deze hiv-preventiemethode en een fel voorstander van het uitgebreid invoeren ervan. Volg Adam op Twitter om op de hoogte te blijven van zijn PrEP-promotie: @pupbones.

ZO'N 540 EURO VOOR EEN POTJE MET DERTIG PILLEN.

eind juli, meer dan 370 mensen geïnteresseerd blijken. Valt het aantal belangstellenden juist lager uit, dan wordt de aanmeldperiode verlengd.

Stel dat ik mij aanmeld, wat gebeurt er dan? “Dan word je uitgenodigd voor een screeningsbezoek en onderzoeken we of je in aanmerking komt voor deelname. Dan gaan we kijken: ben je homo-man of transgender, is er sprake van een van die vier criteria? Ook controleren we met bloedonderzoek je nierfunctie, omdat er door PrEP een kleine kans is op een verminderde werking van je nieren. Verder mag er geen sprake zijn van een actieve hepatitis B-infectie. Bij het tweede bezoek geven we je de PrEP mee, een potje met dertig pillen.

Uniek aan dit project is dat gebruikers de keuze hebben tussen dagelijks slikken en kort voor en na seks zonder condoom. We willen onderzoeken wat mannen het liefst doen. Dagelijks lijkt meer geschikt voor mannen die niet goed kunnen inschatten wanneer ze seks hebben. Mannen bij wie het op vaste momenten gebeurt, bijvoorbeeld in het weekend, vinden gebruik volgens een vaststaand schema rondom de seks misschien prettig. Als de pillen op zijn, kom je terug. Dan gaan we opnieuw een heleboel vragen aan je stellen. Vervolgens kom je iedere drie maanden langs. We testen steeds op hiv en andere soa's. Mocht je de pil niet trouw hebben ingenomen en met hiv geïnfecteerd zijn geraakt, dan kan het virus resistent, dus ongevoelig worden voor de medicijnen die in de PrEP-pil zitten. Het virus verandert dan zo dat het medicijn er geen invloed meer op heeft. Daarom is therapietrouw zijn heel belangrijk. Je bent niet veilig als je de pil niet volgens schema inneemt.”

Bij een onderzoek onder meer dan tweeduizend Afrikaanse vrouwen bijvoorbeeld, uitgevoerd tussen 2009 en 2011, had PrEP-verstrekking nauwelijks effect. Binnen de controlegroep en de 'PrEP-groep' raakten tijdens de studie ongeveer evenveel vrouwen besmet. Wat bleek: meer dan zestig procent van de PrEP-proefpersonen nam de pil helemaal niet in of niet vaak genoeg.

H-TEAM

De PrEP-proef is een van de projecten van het H-team (Hiv Transmissie Eliminatie Amsterdam). Daarin werken partijen samen die bij de Nederlandse hiv-bestrijding betrokken zijn, zoals GGD Amsterdam, Hiv Vereniging Nederland, Soa Aids Nederland en de Amsterdamse huisartsen en ziekenhuizen. Eind deze zomer wordt ook gestart met een (anoniem) 'hiv-sneltest-traject', waarmee bij mensen met mogelijk een acute infectie in een heel vroeg stadium hiv kan worden vastgesteld.

Wat doen jullie om te zorgen dat mannen hun pil niet vergeten? “We geven zo veel mogelijk uitleg en proberen ons te verplaatsen in wat voor de gebruiker werkt. Ook kun je de smartphone-app AMPREP downloaden, die je via een alarm aan je pil herinnert. Dat je via die app ook vragen over het gebruik kunt beantwoorden, levert ons weer informatie op voor onderzoek. Overigens zijn eerdere cijfers over therapietrouw over het algemeen goed. Ik denk dat gebruikers vaak gemotiveerd zijn.”

De maximaal 370 homomannen die PrEP de komende jaren gaan gebruiken krijgen hun pillen gratis. Ze worden gedoneerd door Gilead Sciences, de fabrikant. Over de kosten wil de farmaceut geen uitspraken doen. Gelukkig geeft Zorginstituut Nederland, verbonden aan het ministerie van Volksgezondheid, wel informatie over de kosten van Truvada als medicijn voor seropositieven: ruim 18 euro per pil. Dat is zo'n 540 euro voor een potje met dertig pillen.

Hoe onafhankelijk is dit PrEP-project? Wat verlangt deze gulle sponsor van jullie terug? “Gilead heeft geen enkele invloed op de opzet en uitvoering van onze studie. Ze doneren alleen de medicijnen en zijn daar trouwens ook door ons voor benaderd. Er is een speciaal GGD-onderzoeksfonds en ook andere organisaties betalen mee, zoals het Aids Fonds.”

Jullie communiceren: condooms blijven noodzakelijk, ook als je PrEP gebruikt. Maar jullie doelgroep houdt niet van condooms. Als deze mannen PrEP slikken, hebben ze toch nog minder redenen om iets om te doen? “PrEP beschermt alleen tegen hiv, niet tegen andere soa's, dus daarom blijven we zeggen: gebruik een condoom, ook als je PrEP slikt.”

Maar wat nu als condoomgebruik door PrEP afneemt, wat voor effect heeft dat op andere soa's? “Nou, dat is een heel belangrijke vraag. Dat gaan we onderzoeken. Eerdere studies laten trouwens zien dat PrEP-gebruik

ken zijn we overtuigd. PrEP is een effectieve manier om hiv onder homomannen te voorkomen. Wij gaan nu in Amsterdam een stap verder. We willen onderzoeken hoe het werkt in de praktijk. Hoe groot is de interesse? Hoe verloopt het gebruik?”

De doelgroep: volwassen homomannen met een verhoogde kans op hiv. Dat betekent dat je moet voldoen aan in ieder geval een van deze vier risicofactoren: een soa in de laatste zes maanden, gebruik van hiv-remmers (PEP) in het laatste halfjaar (wegens risicovolle seks), anale seks zonder condoom met losse partners, of een hiv-positieve vriend met een onbekende of detecteerbare viral load. Transgenders kunnen trouwens ook in aanmerking komen – die vormen eveneens een risicogroep.

Dat het PrEP-project in Amsterdam wordt gehouden is niet toevallig, legt Hoornborg uit: “Een op de tien mannen in de hoofdstad is homo, dat is meer dan in de rest van het land. En van de ongeveer 1.100 nieuwe hiv-patiënten per jaar, komen er zo'n 350 uit Amsterdam.”

Kunnen alleen mannen uit Amsterdam meedoen?

“Nee, ook als je buiten Amsterdam woont is aanmelden mogelijk. Wel moet je bereid zijn om vier keer per jaar, en in het begin vaker, naar onze soa-poli te komen. We gaan trouwens ook zelf mannen benaderen die onze poli bezoeken, als we denken dat ze voor PrEP in aanmerking zouden kunnen komen.”

Het aantal aanmeldingen zou weleens tegen kunnen vallen, ook al is het PrEP-team zo enthousiast. Van de 448 hiv-negatieve homomannen die tussen 2012 en 2013 meededen aan een studie van de GGD Amsterdam, gaf slechts dertien procent aan grote belangstelling te hebben voor gebruik van PrEP. Ga je met de pil experimenteren, breng dit dan goed onder de aandacht, was het advies van de onderzoekers. Het Amsterdamse PrEP-team hoopt vooral dankzij media-aandacht veel aanmeldingen te krijgen. Voorlichting op bijvoorbeeld feesten staat vooralsnog niet op het programma. Er wordt geloot als er tijdens de aanmeldperiode, tot

HOE PREP WERKT

Als hiv je lichaam binnendringt, laat het zijn genetisch materiaal achter. PrEP voorkomt dat dit 'foute' materiaal wordt ingebouwd in jouw DNA, waardoor het virus zich niet in je lichaam kan verspreiden. Meer dan tien procent van de PrEP-gebruikers krijgt, vooral in het begin, last van braken, diarree, hoofdpijn en misselijkheid.

Elske Hoornborg, hoofd van het Amsterdamse PrEP-project, wijst naar haar computer. “Ik heb al tientallen mailtjes van mannen die willen meedoen”, zegt ze opgewekt. Het is dan een week voordat de veelbelovende proef begint. *Winq* is als eerste op de hoogte.

De meeste hiv-patiënten in Nederland zijn homo. Zo werd in 2013 ruim zeventig procent van alle nieuwe infecties bij homo's vastgesteld. “Na een enorme daling van het aantal infecties onder homomannen in de jaren tachtig en begin jaren negentig blijft dat aantal nu al veel te lang gelijk. Kennelijk is er een groep die het niet lukt om consequent condooms te gebruiken. Voor deze mannen bieden we een extra methode om zich tegen hiv te kunnen beschermen, in de hoop dat het aantal infecties verder daalt”, zegt Hoornborg.

BLAUWE PINDA, MAAR GEEN M&M

Op verzoek tekent de internist-infectioloog van de GGD op een papertje hoe de PrEP-pil eruit ziet. Het ding is blauw en ongeveer zo groot als een pinda. De merknaam is Truvada en het is een combinatietablet die bestaat uit twee hiv-remmers. Om geïnfecteerden te behandelen wordt het middel in Europa (waaronder in Nederland) al sinds 2005 gebruikt.

Dat de pil nu ook ingezet gaat worden als preventietablet is op wereldschaal niet nieuw. In de Verenigde Staten slikken homo's met een verhoogd hiv-risico al sinds een paar jaar PrEP – volgens Hoornborg is in San Francisco ongeveer dertig procent van de doelgroep gebruiker. Daar gingen effectiviteitsstudies aan vooraf die ook in onder meer Canada, Engeland, Frankrijk en Thailand werden uitgevoerd. Daarbij kreeg de ene helft steeds een placebo of niets en de andere helft gebruikte PrEP. De resultaten zijn om over naar huis te schrijven, stelt Hoornborg: “Wie therapietrouw is, dus zich houdt aan het innamevoorschrift, heeft zo'n negentig procent minder kans om hiv-geïnfecteerd te raken. Door al die onderzoe-

geen significant negatief effect op het voorkomen van andere soa's heeft."

Toont de introductie van PrEP aan dat het preventiebeleid onvoldoende heeft gewerkt? "Er is in ieder geval heel lang gezegd: 'Het condoomgebruik moet beter, we moeten mensen gewoon wat beter informeren.' We hebben het heel lang op deze manier geprobeerd, maar op een gegeven moment kom je gewoon niet verder. Er is meer nodig." Op alarmerende toon: "We doen het niet goed genoeg. We willen niet een stabiele situatie. We willen dat het aantal hiv-gevallen daalt."

ZIJ WILLEN PrEP GEBRUIKEN

Pieter Claeys

(33, Amsterdam):

"IK KAN NIET WACHTEN"

"Vorige zomer ben ik radicaal gestopt met het gebruik van condooms. Ik had seks zonder en dat was gewoon veel fijner. Ik heb veel wisselende contacten, ook met seropositieve homo's. Ik heb een goede carrière, een eigen huisje, en ik sta open voor andere mannen. Maar ik wil wel graag hiv-negatief blijven en daarom lijkt PrEP mij heel interessant. Ik kan niet wachten. Dan hoef je ook niet meer per se het gesprek aan te gaan over iemands hiv-status. Zo krijgen seropositieven het misschien ook makkelijker met daten. Jaag ik de samenleving op kosten omdat ik PrEP wil, zodat ik zonder condoom kan neuken? Dat vind ik een hypocriet argument. Wat denk je van al die hetero-stellen waarbij het meisje de pil gebruikt, alleen zodat ze geen condoom nodig hebben? Met PrEP sluit je risico's op andere soa's niet uit, maar ik ben bereid dat risico te nemen. Ik laat me regelmatig testen. Wat is het leven waard, als je geen seks kunt hebben zoals jij dat lekker vindt?"

Jeroen Bloemers

(30, Amsterdam):

"MEER VAN SEKS GENIETEN"

"Ik heb een partner, maar ook wisselende contacten. Op de een of andere manier lukt het vaak niet om met condoom te penetreren. Ik denk te veel na en dan verlies ik mijn erectie. Het is veel lekkerder zonder condoom, dat vindt iedereen toch? Daarom doe ik het soms zonder. Maar daarna zit je altijd in spanning en moet je je laten testen. De afgelopen jaren heb ik veel gelezen over de voor- en nadelen van PrEP en nadelen voor mijzelf kon ik niet echt vinden. Daarom wil ik het graag gaan gebruiken. Natuurlijk kun je nog steeds andere soa's krijgen, maar dat risico loop je ook als je een condoom gebruikt. Met PrEP zal ik meer van seks gaan genieten, denk ik – niet dat ik gelijk helemaal los zal gaan, hoor. Het kan nog steeds fout gaan, maar het is een fijn idee dat PrEP bescherming biedt."

"KENNELIJK IS ER EEN GROEP DIE HET NIET LUKT OM CONSEQUENT CONDOOMS TE GEBRUIKEN"

U hebt een halfjaar samengewerkt met aidsdeskundige Joep Lange. Hij stond aan de wieg van het H-team, waar het PrEP-project deel van uitmaakt, en kwam vorig jaar om bij de MH17-ramp. Speelt hij op de een of andere manier nog een rol? "We willen heel graag zijn levenswerk afmaken: hiv elimineren. We doen het ook voor hem en dat maakt dat we echt niet willen en kunnen opgeven. Dit project moet tot een goed einde worden gebracht."

Volgens projectleider Elske Hoornenborg volgen andere GGD's het experiment met grote belangstelling. Het Aids Fonds en Soa Aids Nederland hebben zich al uitgesproken voor brede beschikbaarheid van PrEP voor 'risico-mannen', net als de Wereldgezondheidsorganisatie.

De voorlopige resultaten van de proef worden eind 2017 bekendgemaakt. Nadat in het voorjaar van mei 2018 de laatste pillen zijn verstrekt, gaat Hoornenborg samen met haar collega's alle relevante data analyseren om tot een eindconclusie te komen. De bedoeling is om begin 2019 de definitieve resultaten te publiceren, met een advies aan beleidsmakers. "We willen dan gefundeerde uitspraken kunnen doen over gebruik van PrEP in Nederland: werkt het, waar moet je op letten? En wat kost preventieve hiv-medicatie, rekening houdend met de kosten die je uitspaart voor hiv-behandeling?"

Mocht de financiering rondkomen en PrEP op grotere schaal gebruikt gaan worden, dan moet de pil eerst nog wel in Europa worden geregistreerd voor gebruik als preventief middel. Dit is in Amerika al wel gebeurd. Volgens de GGD heeft producent Gilead nog geen registratie aangevraagd bij de EMA, het Europees geneesmiddelenbureau. Over het waarom van die afwachtende houding wil de farmaceut niet meer duidelijkheid geven. Mogelijk wil Gilead nog beter kunnen aantonen dat PrEP effectief is en/of eerst beter zicht krijgen op hoeveel mensen PrEP willen gebruiken en hoe het vergoedingsklimaat zal zijn. Het worden spannende jaren. ■

MEER INFORMATIE EN AANMELDEN VOOR HET PREP-PROJECT:
WWW.GGD.AMSTERDAM.NL/PRP
VEEL ACHTERGRONDIRNFORMATIE OVER PREP: MEN.PREPFACTS.ORG